

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

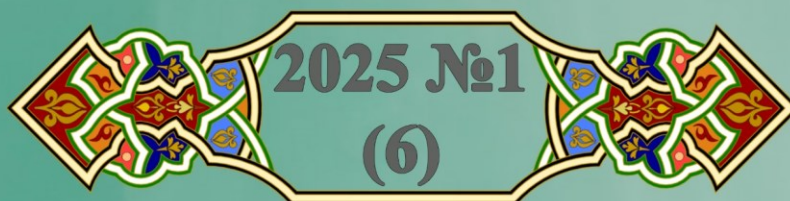
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

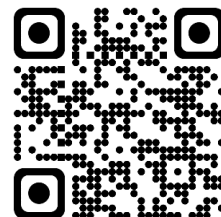
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston); Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston); Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston); Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Hotam UMUROV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);	Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston); Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya); Abdusalam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya); Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya); Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya); Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH); Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya); Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya); Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon); Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya); Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston); Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston); Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).
---	--

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING IJTIMOIIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Emrah YILMAZ

ÖZBEKİSTAN’IN KÜRESEL BAŞARILARINA SOSYOKÜLTÜREL BİR YAKLAŞIM VE
2024 YILININ ANALİZİ 8

МУСАЕВ Даянат Муса оглы

ЗНАЧЕНИЕ ОТНОШЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА С УЗБЕКИСТАНОМ ДЛЯ
ОБЪЕДИНЕНИЯ ТЮРКСКОГО МИРА 21

Xurshid Sirojiddinovich JUMANAZAROV

TURKISTON O‘LKASIDA MUSTAMLAKA TIBBIYOTINI O‘RNATISHDAGI IJTIMOIIY
MUAMMOLAR 28

Ülkər HƏSƏNOVA

1926-CI İL I TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TARİXİ ƏHƏMİYYƏTİ 34

Türkan MAHMUDZADƏ

TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TÜRKCÜLÜYÜN İNKİŞAFINDA ROLU 43

RAHMONOVA Parvina

HINDISTON HUKMDORLARINING SAMARQANDGA TUHFASI 52

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

KUL TIGIN BITIGTOSHI VA O‘ZBEK TILI SHEVALARI 59

Tagandurdy BEKJAYEV

TÜRKMEN DİLİNDE TAKVİMLE İLGİLİ KİŞİ ADLARI 66

ALLAMBERGENOVA Muqaddas Ruslanovna

O‘RXUN-ENASOY OBIDALARI LEKSIK QATLAMINING HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY
TILI FONETIK-SEMANTIK TIZIMIDA AKS ETISHI 72

SHUKUROV Ahad Axmatovich

ARXAIZMLARNING LINGVO-USLUBIY IMKONIYATLARI 81

BARZIYEV Oybek Xabibullayevich

ANDIJON ZILZILASI TAFSILOTLARIGA BAG‘ISHLANGAN AN‘ANAVIY SHE‘RIY
ASARLAR TAHLILI 90

MAMAJONOV Muhammadjon, OMONIDDINOVA Durdonaxon

PRAGMALINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIKDA KO‘P MA‘NOLILIK MUAMMOSI 96

KARIMOVA Dilafro‘z Obidjonovna

AKADEMIK AHMADALI ASQAROVNING YETUK ARXEOLOG SIFATIDA
SHAKLLANISH YO‘LI 102

DJUMAMURATOV Kuanishbay

INGLIZ VA QORAQALPOQ TILLARIDAGI KOLORATIV BIRLIKLI FRAZEologizm-
LARNING KOMPONENTLI TAHLILI 113

Aynur CƏFƏROVA

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKIYƏ TÜRKCƏLƏRİNİN TERMİNOLOGİYASININ
İNKİŞAFINDA BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYIN ROLU 122

Nərmin RƏHİMOVA

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ƏLİFBA VƏ DİL MÖVZULARI TÜRK
XALQLARININ ORTAQ PROBLEMİ KİMİ 131

Valida SHIKHALIYEVA

TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ORTAQ DİL MƏSƏLƏSİ DÜNƏN VƏ BÜGÜN 139

ESHMIRZAYEV Bahodir Djurayevich, ISMOILOV Behruzjon Isroilovich

ANTROPONIMLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI 150

RO‘ZIYEV QAHRAMON KUZIMURATOVICH

O‘ZBEK TILIDA “NON” KONSEPTINING LINGVOMADANIY TAHLILI 154

NABIYEVA Nodira Saidovna

LIRIKADA ILTIJO KONSEPTINI IFODALAYDIGAN JANRLAR 162

Nilufar NORPO‘LATOVA

SAMARQANDNING TARIXIY NOMLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 168

MELIBAYEVA Soxibaxon

O‘ZBEK ANTROPONIMLARI PRETSEDENT BIRLIK SIFATIDA 176

RAHMATOVA Sevara Alisherovna

ESHQOBIL SHUKUR SHE‘RLARIDA TAKRORNING MATN QISMLARINI
BOG‘LASHDAGI ROLI 183

AZIZ MUSHTARIY!

2025-yilda qadrlı mushtariylarini 1-soni bilan mamnun qilgan “Turkologik tadqiqotlar” jurnali hay’ati sifatida, sharqona yangi yilimizning Turk dunyosi va butun insoniyat uchun tinchlik, farovonlik va muvaffaqiyatlarga to’la bo’lishini tilaymiz. Bu sonimizda “Turk dunyosi birligida O’zbekiston va Ozarbayjon aloqalarining ahamiyati”, “Turkiy tillar va Ozarbayjon terminologiyasi rivojida birinchi turkologiya qurultoyining o’rni”, Turkman tilida taqvimlar bilan bog’liq shaxs ismlari”, “O’rxun-Enasoy obidalari leksik qatlamining hozirgi o’zbek adabiy tili fonetik-semantik tizimida aks etishi”, “Birinchi Turkologiya qurultoyida mushtarak alifbo va til mavzulari turkiy xalqlarning umumiy muammosi sifatida” kabi bir qator til, madaniyat, tarix, terminologiyaga oid mavzular kiritilgan. Qardosh mamlakatlardagi olimlarning turkologik tadqiqotlar haqida yozgan maqolalari va ilmiy faoliyatlari, xalqlarimiz o’rtasidagi aloqalarni mustahkamlovchi ko’prik vazifasini o’taydi. Umid qilamizki, turk dunyosida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar natijalari soha mutaxassilari, doktorant va magistrantlar, yosh tadqiqotchilar uchun foydali bo’ladi...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

As the board of the journal "Turkological Studies," which pleased its valued subscribers with its first issue in 2025, we wish that our oriental new year will be full of peace, prosperity, and success for the Turkic world and all humanity. This issue includes several topics related to language, culture, history, and terminology, such as "The importance of relations between Uzbekistan and Azerbaijan in the unity of the Turkic world," "The role of the First Turkology Congress in the development of Turkic languages and Azerbaijani terminology," "Personal names associated with calendars in the Turkmen language," "Reflection of the lexical layer of Orkhon-Enasoy monuments in the phonetic-semantic system of the current Uzbek literary language," "Common alphabet and language topics as a common problem of the Turkic peoples at the First Turkology Congress." Articles and scientific activities of scientists from fraternal countries on Turkological studies serve as a bridge that strengthens ties between our peoples. We hope that the research results conducted in the Turkic world will be helpful for specialists in the field, doctoral and master's students, and young researchers...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

2025 yilının 1. sayisiyla siz değerli okurlarımızı memnuniyetle karşılayan “Türkolojik Araştırmalar” dergisinin yönetim kurulu olarak, Yeni Yılımızın Türk dünyası ve tüm insanlık için barış, refah ve başarılarla dolu olmasını diliyoruz. Bu sayımızda, “Özbekistan-Azerbaycan İlişkilerinin Türk Dünyası Birlięi Açısından Önemi”, “Türk Dilleri ve Azerbaycan Terminolojisinin Geliřiminde Birinci Türkoloji Kongresi'nin Rolü”, “Türkmen Dilinde Takvimlerle İlgili Kişi Adları”, “Orhun-Yenisey Abidelerindeki Sözcükler Katmanının Modern Özbek Edebi Dilinin Fonetik-Semantik Sistemine Yansıması”, “Türk Halkların Genel Sorunu Olarak Birinci Türkoloji Kongresi'nde Ortak Alfabe ve Dil Konuları”, Özbekistan'ın Küresel Başarılarına Sosyokültürel Bir Yaklaşım ve 2024 Yılıının Analizi” gibi dil, kültür, tarih ve terminolojiye ilişkin pek çok konu yer almaktadır. Kardeş ülkelerdeki bilim adamlarının Türkoloji araştırmaları konusundaki makaleleri ve bilimsel faaliyetleri halklarımız arasındaki bağları güçlendiren bir köprü görevi görmektedir. Türk dünyasında yapılan araştırma sonuçlarının alan uzmanlarına, doktora ve yüksek lisans öğrencilerine, genç araştırmacılara faydalı olmasını diliyoruz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Редакция журнала «Тюркологические исследования», радуя своих читателей первым номером в 2025 году, желает, чтобы Восточный Новый год был полон мира, процветания и успехов для тюркского мира и всего человечества. В данный выпуск журнала включен ряд статей на темы, связанные с языком, культурой, историей и терминологией, в частности, «Значение отношений Узбекистана и Азербайджана в единстве тюркского мира», «Роль Первого тюркологического съезда в развитии тюркских языков и азербайджанской терминологии», «Личные имена в туркменском языке, связанные с календарём», «Отражение лексического пласта Урхун-Енисейских памятников в современной фонетико-семантической системе узбекского литературного языка», «Общий алфавит и языковые темы на Первом тюркологическом съезде как общая проблема тюркских народов». Научные статьи по тюркологическим исследованиям и деятельность ученых из братских стран служат мостом, укрепляющим связи между нашими народами. Мы надеемся, что результаты исследований в тюркском мире будут полезны специалистам, докторантам и магистрантам, молодым исследователям...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

PRAGMALINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIKDA KO‘P MA’NOLILIK MUAMMOSI

MAMAJONOV Muhammadjon Yusubjonovich,
Farg‘ona davlat universiteti dotsenti, filologiya fanlari
bo‘yicha falsafa doktori (PhD), (Farg‘ona, O‘zbekiston),

E-mail: Muhammadjon706@mail.ru

 ORCID: [0000-0003-3773-0552](https://orcid.org/0000-0003-3773-0552)

OMONIDDINOVA Durdonaxon Janobiddin qizi,
Farg‘ona davlat universiteti, Lingvistika: ingliz tili
yo‘nalishi magistranti (Farg‘ona, O‘zbekiston),

E-mail: durdonakhonnorinboeva@gmail.com

 ORCID: [0009-0004-7119-0865](https://orcid.org/0009-0004-7119-0865)

 DOI: <https://doi.org/10.59251/3060-5318.2025.v1.138.1.3353>

Annotatsiya: Mazkur maqola pragmalingvistika va tilshunoslikda ko‘p ma’nolilik (polisemiya) muammosini o‘rganishga bag‘ishlangan. Polisemiya – bu tilning o‘ziga xos hodisasi bo‘lib, bir so‘z yoki iboraning bir nechta, bir-biriga bog‘liq bo‘lgan ma’nolarini anglatadi. Bu hodisa muloqotda tilning iqtisodiyligi va moslashuvchanligini ta’minlovchi omil sifatida namoyon bo‘lsa-da, shu bilan birga, semantik noaniqlik va tushunmovchiliklarga sabab bo‘lishi mumkin. Ushbu maqola polisemiya hodisasining nazariy asoslarini, uning muloqotdagi ahamiyatini va tilshunoslikdagi amaliy masalalarni keng yoritishga harakat qiladi. Maqolada nazariy manbalar, amaliy misollar, til o‘rgatuvchi mutaxassislar va kompyuter lingvistlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlardan foydalanilgan. Natijada, polisemiya muloqot samaradorligini oshirishda va til tizimining moslashuvchanligini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi isbotlangan. Shu bilan birga, polisemiya sababli yuzaga keladigan semantik noaniqliklarni bartaraf etish uchun tilshunoslik va pragmalingvistika bo‘yicha yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish zarurligi aniqlangan.

Kalit so‘zlar: *Polisemiya, pragmalingvistika, kontekst, ma’no, tilshunoslik, muloqot.*

ПРОБЛЕМА ПОЛИСЕМИИ В ПРАГМАЛИНГВИСТИКЕ И ЯЗЫКОЗНАНИИ

Аннотация: Данная статья посвящена исследованию проблемы полисемии в прагмалингвистике и лингвистике. Полисемия – своеобразное явление языка, означающее, что одно слово или словосочетание имеет несколько связанных между собой значений. Хотя это явление выступает как фактор, обеспечивающий экономичность и гибкость языка в общении, в то же время оно может вызвать двусмысленность и недопонимание. В данной статье предпринимается попытка осветить теоретические основы явления полисемии, ее значение в общении и практические вопросы языкознания. В статье использованы теоретические источники, практические примеры, исследования, проведенные специалистами по преподаванию языков и компьютерными лингвистами. В результате доказано, что полисемия важна для повышения эффективности общения и обеспечения гибкости языковой системы. В то же время признана необходимость разработки новых подходов в лингвистике и прагмалингвистике для устранения семантической неоднозначности, вызванной полисемией.

Ключевые слова: *полисемия, прагмалингвистика, контекст, значение, лингвистика, коммуникация.*

THE PROBLEM OF POLYSEMY IN PRAGMALINGUISTICS AND LINGUISTICS

Abstract: This article is devoted to studying the problem of polysemy in pragmalinguistics and linguistics. Polysemy is a peculiar phenomenon of the language, which means that one word or phrase has several related meanings. Although this phenomenon is a factor that ensures the economy and flexibility of the language in communication, it can also cause semantic ambiguity and misunderstandings. This article covers the theoretical foundations of polysemy, its importance in communication, and practical issues in linguistics. The article uses theoretical sources, practical examples, and research conducted by language teaching experts and computer linguists. As a result, it has been proven that polysemy is important in increasing communication effectiveness and ensuring the language system's flexibility. At the same time, it was necessary to develop new approaches in linguistics and pragmalinguistics to eliminate semantic ambiguities caused by polysemy.

Key words: *polysemy, pragmalinguistics, context, meaning, linguistics, communication.*

Kirish. Til inson muloqotining asosiy vositasi bo'lib, uning eng muhim xususiyatlaridan biri ko'p ma'nolilik – polisemiya hodisasidir. Polisemiya – bu bir so'z yoki iboraning bir nechta, bir-biriga bog'liq bo'lgan ma'nolarni ifodalash qobiliyatidir. Bu hodisa tilni boy va moslashuvchan qiladi, shu bilan birga, semantik murakkablik va tushunmovchiliklarni ham yuzaga keltiradi. Tilshunoslik va pragmalingvistika nuqtai nazaridan polisemiya alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u so'zlarning kontekstga qarab ma'no o'zgarishini va muloqot samaradorligini o'rganish imkonini beradi.

Pragmalingvistika so'z va iboralar ma'nosini ularning ishlatilish kontekstida o'rganadi. Bunda so'zning bir nechta ma'nosini kontekst orqali aniqlash muloqotda muhim ahamiyatga ega. Masalan, “oyoq” so'zi turli kontekstlarda inson oyog'i, stul oyog'i yoki tog' etagi ma'nosida qo'llanishi mumkin. So'zning qaysi ma'noda ishlatilganini aniqlash uchun muloqotning umumiy mazmuni va sharoitiga murojaat qilinadi.

Tilshunoslikda esa polisemiya semantik tizimlarning dinamik xususiyati sifatida o'rganiladi. Bu nuqtai nazardan, polisemiya bir tomondan, tilning iqtisodiyligi va samaradorligini ta'minlasa, boshqa tomondan, til o'rganish va tilni qayta ishlashda murakkabliklarni keltirib chiqaradi [7.28]. Ayniqsa, ikkinchi tilni o'rganuvchilar va tabiiy tilni qayta ishlash algoritmlari uchun polisemiya katta qiyinchilik tug'diradi. Masalan, ingliz tilidagi “bank” so'zi moliyaviy muassasa yoki daryo qirg'og'i ma'nosida qo'llanishi mumkin. Bu ma'nolarni ajratish faqat kontekst orqali amalga oshiriladi.

Mazkur tadqiqot pragmalingvistika va tilshunoslik doirasida polisemiya hodisasini har tomonlama o'rganishga qaratilgan. Ushbu maqola quyidagi maqsadlarni ko'zlaydi:

1. Polisemiya hodisasining nazariy asoslarini tahlil qilish.
2. Kontekstning ko'p ma'nolilikni bartaraf etishdagi rolini o'rganish.
3. Polisemiya bilan bog'liq amaliy muammolar, jumladan, ikkinchi tilni o'rgatish va tabiiy tilni qayta ishlash sohalaridagi qiyinchiliklarni aniqlash.

Maqolada polisemiyaning nazariy va amaliy jihatlari muhokama qilinib, tilshunoslik va pragmalingvistika tadqiqotlarida ushbu hodisaning o'rni va ahamiyati keng yoritiladi. Shu bilan birga, til o'rgatish va kompyuter lingvistikasidagi yondashuvlar asosida polisemiyaning amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Bu tadqiqot polisemiya sababli yuzaga keladigan semantik murakkabliklarni bartaraf etishga yordam beruvchi innovatsion usullarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Material va usullar. Mazkur tadqiqotda polisemiya hodisasini pragmlingvistika va tilshunoslik nuqtai nazaridan o‘rganish uchun bir nechta materiallar va usullar qo‘llanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy manbalar, tilshunoslikka oid ilmiy maqolalar, amaliy kuzatuvlar, til o‘rganish jarayonida yuzaga kelgan muammolar va zamonaviy kompyuter lingvistikasi texnologiyalari o‘rganib chiqildi. Quyida ishlatilgan usullar batafsil yoritiladi:

1. Adabiyot tahlili

Tadqiqotning asosiy qismi sifatida tilshunoslik va pragmlingvistikaga oid mavjud ilmiy ishlar o‘rganildi. Polisemiya masalasiga oid klassik nazariy yondashuvlar tahlil qilindi. Zamonaviy tadqiqotlarda, jumladan, tabiiy tilni qayta ishlash va ikkinchi tilni o‘rgatish bo‘yicha olib borilgan ilmiy ishlar ko‘rib chiqildi. Adabiyotlar polisemiya hodisasining lingvistik, pragmatik va semantik jihatlarini yoritishda nazariy asos bo‘lib xizmat qildi.

2. Amaliy kuzatuv va misollar tahlili

O‘zbek va ingliz tillarida keng qo‘llaniladigan ko‘p ma’noli so‘zlar tanlab olindi. Masalan: O‘zbek tilida: “ko‘z” (inson organi, buloq, ignaning teshigi), “dastur” (televideniye dasturi, kompyuter dasturi). Ingliz tilida: “run” (yugurmoq, dastur ishlashi, jarayonni boshqarish). Ushbu so‘zlar kundalik muloqotda va yozma matnlarda qanday qo‘llanilayotgani kuzatildi. Kontekst orqali polisemiya qanday talqin qilinishini aniqlash uchun misollar pragmatik jihatdan tahlil qilindi.

3. So‘rov va intervyu usuli

Lingvistlar, til o‘rgatuvchilar va talabalar bilan suhbat va so‘rovlar o‘tkazildi. So‘rovda ishtirok etganlardan polisemiya hodisasini tushunishda duch kelgan qiyinchiliklari haqida ma’lumot olindi. O‘qituvchilardan talabalarni polisemiya bilan tanishtirish uchun foydalaniladigan usullar haqida so‘raldi. Talabalardan esa ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rganish jarayonida duch kelgan qiyinchiliklari haqida fikrlar olindi.

4. Kompyuter lingvistikasi tahlili

Tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing, NLP) algoritmlarida polisemiya muammosini hal qilish bo‘yicha olib borilgan ishlanmalar o‘rganildi. OpenAI, Google va boshqa kompaniyalarning polisemiyaning talqin qilish uchun ishlab chiqilgan texnologiyalari kuzatildi. Misol sifatida, “Word Sense Disambiguation” algoritmlari yordamida ma’lum bir so‘zning ma’nosi kontekstga qarab qanday aniqlanishi tahlil qilindi. Dasturlarning ayrim hollarda noto‘g‘ri ma’no tanlashi sabablarini o‘rganish uchun amaliy testlar o‘tkazildi.

5. Til o‘rgatish jarayonlarini o‘rganish

O‘zbek va ingliz tillarini ikkinchi til sifatida o‘rganayotgan talabalar uchun dars jarayonlari kuzatildi. Polisemiya bilan bog‘liq o‘rgatuvchi materiallar, mashqlar va didaktik o‘yinlar tahlil qilindi. O‘quv materiallaridagi polisemiyaning yoritilishi va tushuntirilishi darajasi baholandi.

6. Statistik ma’lumotlar tahlili

So‘rov va kuzatuvlar natijasida yig‘ilgan ma’lumotlar tahlil qilinib, asosiy xulosalar chiqarildi. Polisemiya muloqot samaradorligiga qanday ta’sir ko‘rsatishi haqida statistik ma’lumotlar ishlab chiqildi. Kompyuter lingvistikasi sohasidagi polisemiyaning aniqlik darajasi baholandi.

Natijalar. Mazkur tadqiqotda pragmlingvistika va tilshunoslik doirasida polisemiya hodisasining nazariy va amaliy jihatlarini chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida quyidagi muhim natijalar aniqlandi:

1. Polisemiya hodisasining umumiy xususiyatlari

Polisemiya barcha tillar uchun umumiy bo‘lgan lingvistik hodisadir. O‘zbek tilida polisemiya hodisasi so‘z boyligi va tilning moslashuvchanligini ta‘minlovchi omil sifatida namoyon bo‘ladi [2.50]. Masalan: “Qanot” so‘zi qush qanoti, eshikning qismi yoki tashkilot bo‘limi ma‘nosini anglatadi. “Yurak” so‘zi anatomik organ, his-tuyg‘u markazi yoki jasorat ma‘nolarida ishlatilishi mumkin. Ingliz tilida ham ko‘plab so‘zlar bir nechta ma‘noga ega. Masalan: “Light” so‘zi “yorug‘lik” yoki “yengil” ma‘nosini anglatadi. “Charge” so‘zi “zaryad”, “to‘lov”, “hujum” va boshqa ma‘nolarda qo‘llaniladi.

2. Kontekstning o‘rni va ahamiyati

Kontekst polisemiya sababli yuzaga keladigan semantik noaniqliklarni bartaraf etuvchi asosiy omil ekanligi aniqlandi. Misollar orqali o‘rganilganida, til muloqotida kontekstga asoslangan talqin polisemiya noaniqligini sezilarli darajada kamaytirishi kuzatildi. Masalan, ingliz tilida: “She put the book on the table.” (Kitob – nashr mahsuloti). “The judge threw the book at him.” (Kitob – qonunlar to‘plami). O‘zbek tilida: “Oy tunda yoritib turadi.” (Oy – osmon jismi). “Oy qoldi, keyin to‘y bo‘ladi.” (Oy – vaqt birligi).

3. Til o‘rgatishda polisemiya muammolari

O‘zbek va ingliz tillarini o‘rgatishda talabalar ko‘p ma‘noli so‘zlarni tushunishda qiyinchiliklarga duch kelishi kuzatildi. So‘rov natijalariga ko‘ra, talabalar polisemiya sababli semantik xatolarni ko‘p qilishadi. Masalan: Ingliz tilidagi “match” so‘zining “o‘yin”, “moslik” yoki “g‘alvir” ma‘nolarini birinchi o‘rganishda chalkashtirish hollari kuzatilgan. O‘zbek tilida esa “tuz” so‘zi (ovqatga qo‘shiladigan modda, shartnoma yoki kelishuv) ma‘nolarida chalkashliklar yuzaga kelgan.

4. Kompyuter lingvistikasi va polisemiya

Tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) algoritmlarida polisemiya aniqligi muhim muammo bo‘lib qolmoqda. Sinov natijalari shuni ko‘rsatdiki, ko‘plab NLP tizimlari polisemiya sababli xatolarga yo‘l qo‘yadi. Masalan: Google Translate va ChatGPT kabi tizimlar ba‘zan so‘zning noto‘g‘ri ma‘nosini tanlashi mumkin. “Bank” so‘zi (moliyaviy muassasa yoki daryo qirg‘og‘i) kontekstsiz tarjima qilinganda noto‘g‘ri talqin qilinadi. So‘z ma‘nosini to‘g‘ri aniqlash uchun kontekst ma‘lumotlarining kengroq bazasi zarurligi aniqlandi.

5. Polisemiya va muloqot samaradorligi

Muloqotda polisemiya ijobiy va salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin: Ijobiy jihatlar: Tilning iqtisodiyligi oshadi, bir so‘z orqali turli tushunchalar ifodalanadi. Salbiy jihatlar: Noto‘g‘ri tushunilish ehtimoli yuqori bo‘ladi, ayniqsa yozma muloqotda. Polisemiya ko‘pincha hazil, adabiy uslub va metaforalarda ishlatiladi, bu esa muloqotga boylik va obrazlilik qo‘shadi.

6. Polisemiya bilan ishlashda yondashuvlar

Til o‘rgatishda polisemiya uchun maxsus mashqlar ishlab chiqish zarurligi aniqlandi. Tabiiy tilni qayta ishlash sohasida esa polisemiyaning to‘g‘ri talqin qilish uchun chuqur o‘rganish algoritmlari va katta hajmdagi ma‘lumotlar bazasi zarurligi ma‘lum bo‘ldi. Interaktiv uslublar (o‘yinlar, simulyatsiyalar) va vizual vositalar talabalar uchun polisemiya tushunchasini osonroq anglash imkonini yaratadi [6.39].

Muhokama. Mazkur tadqiqotda polisemiya hodisasining pragmal lingvistik va tilshunoslikdagi o‘rni, uning nazariy va amaliy jihatlarini keng o‘rganildi. Natijalar tahlili shuni ko‘rsatdiki, polisemiya tilning boyligi va samaradorligini ta‘minlovchi asosiy lingvistik hodisalardan biri bo‘lib, ayni vaqtda muloqotda murakkablik va noaniqliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Ushbu bo‘limda tadqiqot natijalari asosida chiqarilgan xulosalar keng yoritiladi va ularga ilmiy va amaliy jihatdan baho beriladi.

1. Polisemiya va tilning iqtisodiyligi. Polisemiya hodisasi tilning iqtisodiyligini oshiruvchi muhim omildir [10.89]. Bitta soʻzning bir nechta maʼno ifodalay olishi tufayli tilda yangi soʻzlarni yaratish ehtiyoji kamayadi. Masalan, oʻzbek tilidagi “yuz” soʻzi son, odamning yuzi va biror hodisaning koʻrinishi kabi bir nechta maʼnoni anglatadi. Ingliz tilida ham “set” kabi soʻzlar koʻplab maʼnoga ega boʻlib, tilning ixcham va samarali boʻlishiga xizmat qiladi [5.58]. Shu bilan birga, bu hodisa semantik chalkashliklarni keltirib chiqarishi mumkin, ayniqsa, kontekstsiz muloqotlarda.

Baholash: Tilning iqtisodiyligini oshirish ijobiy omil boʻlsa-da, bu hodisa tilni oʻrganayotganlar uchun qiyinchilik tugʻdirishi mumkin. Bu esa til oʻrgatish jarayonida maxsus strategiyalardan foydalanishni talab qiladi.

2. Kontekstning oʻrni va muhimligi. Natijalar shuni koʻrsatadiki, polisemiya muloqotda kontekst orqali aniqlanadi. Kontekst soʻzning qaysi maʼnoda ishlatilayotganini aniqlashning yagona vositasidir [1.98]. Masalan, ingliz tilidagi “bank” soʻzi moliyaviy muassasa yoki daryo qirgʻogʻi maʼnosida kontekst orqali farqlanadi. Oʻzbek tilida esa “tush” soʻzi orzu, uyqudagi holat yoki vaqt oraligʻi kabi maʼnolarda ishlatiladi.

Baholash: Kontekstning ahamiyati pragmalingsvistika nuqtai nazaridan muhim boʻlsa-da, baʼzi hollarda notoʻgʻri talqin qilish ehtimoli mavjud. Ayniqsa, yozma matnlarda kontekst yetarlicha boʻlmasa, noaniqliklar yuzaga keladi. Bu koʻp maʼnoli soʻzlarni ishlatishda ehtiyotkorlikni talab qiladi.

3. Til oʻrgatishda polisemiya bilan bogʻliq qiyinchiliklar. Polisemiya hodisasi til oʻrgatishda qiyinchiliklar tugʻdiradi, chunki talabalar bir soʻzning bir nechta maʼnosini tushunishda chalkashib qolishi mumkin [4.26]. Ayniqsa, ikkinchi til sifatida oʻrganilayotgan tillarda bu muammo yanada dolzarb boʻladi. Masalan, ingliz tilida “run” soʻzining “yugurmoq”, “dastur ishlashi” yoki “jarayonni boshqarish” kabi maʼnolari bor [9.65]. Oʻzbek tilida esa “koʻz” soʻzi igna koʻzi yoki buloq maʼnosida ishlatilganda talabalar tushunishda qiynalishi kuzatildi.

Baholash: Til oʻrgatishda polisemiyaning tushuntirish uchun maxsus oʻquv materiallari va amaliy mashqlar zarur [8.12]. Vizual vositalar va interaktiv oʻyinlar talabalar uchun bu hodisani tushunishni osonlashtirishi mumkin.

4. Kompyuter lingvistikasi va polisemiya muammolari. Tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) texnologiyalarida polisemiya hali ham katta muammolardan biri boʻlib qolmoqda. Algoritmalar koʻp hollarda soʻzning notoʻgʻri maʼnosini aniqlaydi, bu esa tarjimalar va avtomatik muloqotlarda xatolarga olib keladi. Masalan, “charge” soʻzi “toʻlov” yoki “zaryad” maʼnosini anglatishi mumkin, lekin baʼzi tizimlar notoʻgʻri maʼno tanlashadi.

5. Muloqot samaradorligi va polisemiya. Polisemiya muloqot samaradorligiga turli xil taʼsir koʻrsatadi. Bir tomondan, u tilda obrazlilik va ijodkorlikka imkon beradi. Metafora, ironiyaga asoslangan iboralar koʻpincha polisemiyaga tayanadi [3.65]. Masalan, “tuz totish” iborasi oʻzbek tilida doʻstlikni bildiradi. Ingliz tilidagi “break the ice” iborasi esa muloqotni boshlashni anglatadi.

Biroq, boshqa tomondan, polisemiya tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, notanish kontekstlarda yoki madaniy farqlar mavjud boʻlgan hollarda bu hodisa muloqotni qiyinlashtiradi.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda pragmalingsvistika va tilshunoslik doirasida koʻp maʼnolilik, yaʼni polisemiya hodisasining nazariy va amaliy jihatlarini keng oʻrganildi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:

1. Polisemiya hodisasining umumiy xususiyatlari:

Polisemiya barcha tillarda mavjud bo‘lib, tilning semantik boyligi va iqtisodiyligini oshiruvchi muhim omildir. O‘zbek va ingliz tillarida ko‘p ma’noli so‘zlarning keng tarqalganligi kuzatildi. Bu hodisa tilning moslashuvchanligini ta’minlash bilan birga, ma’lum noaniqliklarni ham yuzaga keltiradi.

2. Kontekstning o‘rni va ahamiyati:

Kontekst polisemiya sababli yuzaga keladigan noaniqliklarni bartaraf etuvchi asosiy omil hisoblanadi. So‘zning qaysi ma’noda ishlatilganligini aniqlashda kontekstning yetarli bo‘lishi zarur. Shu bois, til o‘rganishda va muloqotda kontekstual tushunishni rivojlantirish muhimdir.

3. Til o‘rgatishda polisemiya muammolari:

Polisemiya til o‘rganuvchilar uchun katta qiyinchilik tug‘diradi. Talabalar bitta so‘zning turli ma’nolarini to‘g‘ri talqin qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu hodisa uchun maxsus o‘quv materiallari va o‘rgatish strategiyalarini ishlab chiqish zarur.

4. Tabiiy tilni qayta ishlash sohasidagi muammolar:

NLP tizimlarida polisemiya hodisasi so‘zning noto‘g‘ri talqin qilinishiga olib kelishi mumkin. Tizimlarning samaradorligini oshirish uchun chuqur o‘rganish algoritmlarini va keng ma’lumotlar bazasini ishlab chiqish zarur.

5. Muloqot samaradorligi va polisemiya:

Polisemiya tilning obrazlilikini oshiruvchi omil bo‘lib, metafora, ironiyaga boy iboralar yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Ammo noto‘g‘ri talqin va tushunmovchiliklarning oldini olish uchun muloqotda to‘liq va tushunarli kontekst yaratish muhimdir. Mazkur xulosalar pragmatik va tilshunoslik sohasida polisemiya hodisasini yanada chuqurroq o‘rganish uchun mustahkam asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, amaliyotda ushbu tadqiqot natijalari til o‘rgatish, muloqotni samarali qilish va NLP texnologiyalarini takomillashtirish uchun muhim ilmiy yo‘nalishlarni belgilab beradi.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Abdurahmonov F. O‘zbek tilining semantikasiga oid ba’zi muammolar. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti, 2005. – 214 b.
2. A‘zamov B. Leksik semantika va uning tasnifi. – Toshkent: Tashkent State University Press, 2009. – 312 b.
3. Jumayev B. Pragmatik: nazariy asoslar va amaliyot. – Toshkent: Tashkent University Press, 2011. – 245 b.
4. Karimov I. Tilshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2007. – 305 b.
5. Mahmudov S. O‘zbek tilida ko‘p ma’nolilik va uning ifodalari. – Toshkent: Tashkent State University Press, 2010. – 320 b.
6. Muhammadiyev M. Polisemiya va uning tildagi o‘rni. – Toshkent: Tashkent State University Press, 2006. – 250 b.
7. Nurmuhammadov N. Til va madaniyat: Semantika va pragmatika aloqasi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti, 2004. – 180 b.
8. Turayeva N. O‘zbek tilida semantik ko‘p ma’nolilik va uning muloqotdagi roli. – Toshkent: Tashkent University Press, 2003. – 220 b.
9. Usmonov O. Til va muloqot: Semantik yondoshuvlar. – Toshkent: Tashkent University Press, 2008. – 240 b.
10. Yusupov I. O‘zbek tilidagi ko‘p ma’nolilik hodisasi: O‘rganish usullari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti, 2012. – 275 b.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
 2. Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
 - Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages.
 - The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
 - Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
 - Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
 - Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilmiy rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarida amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pocha:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant’ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı’na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu’nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

**ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 22-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 25-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –12.5.

Adadi 10 nusxa. Buyurtma № 215

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004